

Velmocenská politika v 17. a 18. století a války s Napoleonem.

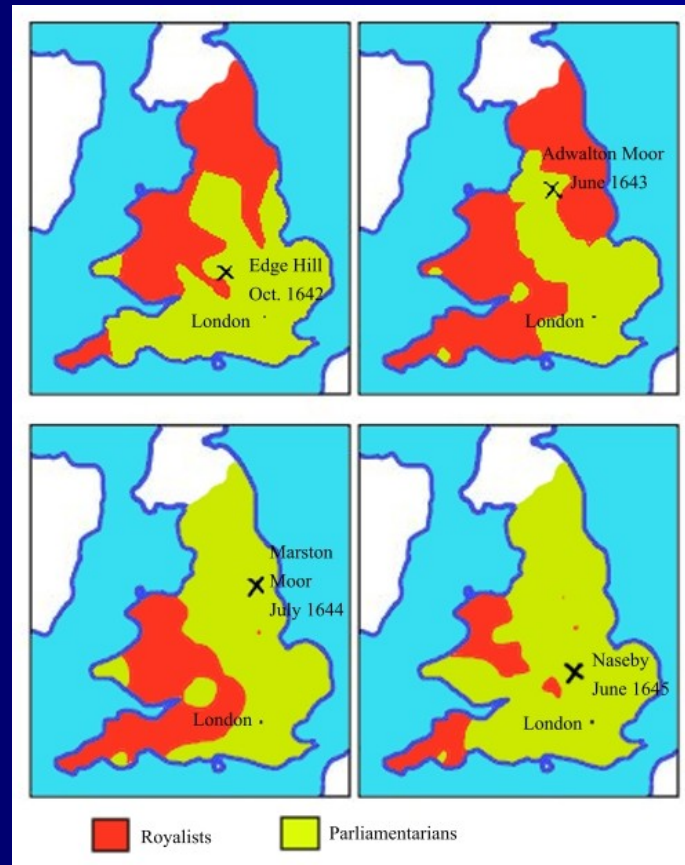
Cesta k občanské válce v Anglii (1642-1651)

- Soupeření mezi Stuartovskými panovníky Jakubem I. a Karlem I. usilujícími o posílení své moci a anglickým Parlamentem v první polovině 17. století.
- Karel I. v 1628 nechal rozpustit Parlament a zavedl osobní vládu.
- Jeho vládu sužuje nedostatek financí (nemožnost vypsát nové daně bez souhlasu Parlamentu). Karel I je donucen ukončit války se Španělskem a Francií. Anglické angažmá v třicetileté válce tím končí.
- Koncem třicátých let vyvolala Karlova snaha o církevní reformu povstání ve Skotsku = porážka královské armády.
- Karel I je přinucen svolat tzv. „Dlouhý Parlament“ a je jím následně donucen k řadě ústupků.
- Vzestup moci radikálních protestantů přispěl k neklidu v Irsku, kde roku 1641 vypuká krvavé povstání proti protestantům.
- Karlův pokus zatknout vůdce radikální frakce Parlamentu na počátku roku 1642 selhal. Panovník odjíždí z nepřátelského Londýna a na severu země shromažďuje armádu. Vlastní vojenské síly organizuje také Parlament.

Občanská válka v Anglii (1642-1651)

- V prvních dvou letech války zaznamenali větší vojenské úspěchy royalisté, nicméně vojenská situace se začala měnit ve prospěch parlamentu v roce 1644.
- Vedle několika porážek se na stranu Parlamentu přidali Skotové, kteří uskutečnili invazi do severní Anglie. Porážka royalistů v bitvě u Marston Moor (1644), kde se vyznamenal Oliver Cromwell. V roce 1645 vytvořil parlament novou profesionální armádu (new model army), pod velením Thomase Fairfaxe a Olivera Cromwella. Karel první utrpěl v tomto roce klíčovou porážku v bitvě u Naseby.
- Karel I. se následně octil v zajetí Parlamentu.
- Povstání royalistů v letech 1648-49. Poraženo Cromwellem a dalšími veliteli. Neúspěchem skončila vojenská intervence Skotů, kteří se přidali na stranu Karla I.
- Koncem roku 1648 provedla armáda čistku mezi členy Parlamentu (nyní tzv. „kusý Parlament). Panovník byl obžalován z velezrady a popraven. Došlo k vyhlášení republiky.
- Fakticky se ale jedná o diktaturu armády na čele s Oliverem Cromwellem (v roce 1653 byl Parlament rozpuštěn a Cromwell se stal Lordem Protektorem).
- V letech 1649-1653 Cromwell uskutečnil krvavé znovudobytí Irska.
- Cromwellova invaze do Skotska v roce 1650. Do konce roku 1651 opětovně nastolil anglickou vládu nad Skotskem a ve stejném roce zvítězil nad Karlem II a jeho stoupenci v bitvě u Worcesteru.
- Po Cromwellově smrti se Anglie ocitla na pokraji nové občanské války. Zásah generála George Moncka a restaurace režimu Stuartovců na čele s Karlem II.

Občanská válka v Anglii – průběh konfliktu (1642-1645)

Vzestup Anglie v Cromwellově éře a námořní soupeření s Nizozemím.

- Cromwell sleduje expanzionistickou zahraniční politiku. Vede válku proti Španělsku (zisk Jamajky) a vojensky proti Španělsku podporuje Francii.
- V ekonomické oblasti sledování politiky merkantilismu = zákon o plavbě (Navigační akta) z roku 1651 má chránit anglický obchod před Nizozemím.
- Vypuknutí první anglo-nizozemské války v roce 1652. Přes počáteční úspěchy Nizozemí získává Anglie postupně převahu. Vítězství anglických generálů-admirálů Roberta Blakea a George Moncka nad nizozemskou flotilou v roce 1653. V roce 1654 uzavřelo Nizozemí mír ve Westminsteru (zavázalo se dodržovat zákon o plavbě).
- Námořní a obchodní soupeření mezi Anglií a Nizozemím pokračuje i po restauraci anglické monarchie. V letech 1665-1667 probíhá druhá anglo-nizozemská válka. Díky genialitě admirála Michiela de Ruytera Nizozemí nakonec vítězí.
- Výsledkem je revize smlouvy z Westminsteru. Nizozemí také získává Surinam, nicméně Anglie si podržela Nový Amsterdam.

Portrét Olivera Cromwella

Hlavní bitvy druhé anglo-nizozemské války (1665-1667)

Anglie v mezinárodních vztazích v poslední třetině 17. století; vláda oranžské dynastie

- Anglický panovník Karel II uzavřel v roce 1670 tajnou smlouvu s Francií namířenou proti Nizozemí.
- V letech 1672-1674 probíhá třetí anglo-nizozemská válka (jako součást větší francouzsko-nizozemské války, 1672-1678). Námořní síly Anglie a Francie zaznamenaly v bojích s Nizozemci porážky. Karel II je Parlamentem, který se obává že aliance s Francií povede k nastolení katolického režimu v Anglii, donucen uzavřít s Nizozemím mír.
- V roce 1677 si neteř anglického krále Marie (pozdější královna Marie II) vzala za muže místodržícího Nizozemí Viléma II. Oranžského.
- V roce 1685 umírá Karel II. bez legitimního potomka. Novým panovníkem se stává jeho bratr, katolík Jakub II. Snahy Jakuba II o posílení panovnické moci a přízeň, kterou projevuje katolíkům, vyvolávají na straně protestantů čím dál větší odpor.
- „Slavná revoluce“ (1688) = na základě pozvání skupiny čelných protestantských představitelů uskutečnil Vilém II. Oranžský úspěšnou invazi do Anglie.
- Anglie se na straně Nizozemí úspěšně účastní za vlády oranžské dynastie válek proti Francii (válka Velké aliance, válka o španělské dědictví). Pokus Jakuba II o návrat na trůn s pomocí francouzských jednotek a irských katolíků skončil jeho porážkou v Irsku (1690).
- Během války Velké aliance se stala Anglie nejsilnější námořní velmocí. Po nástupu Viléma II. se navíc řada nizozemských obchodních a bankovních domů přesídlila do Londýna, který na přelomu století nahrazuje Amsterdam v roli centra světového obchodu.
- V roce 1714 nastupuje po smrti královny Anny na anglický trůn na základě zákona o nástupnictví z roku 1701 hanoverský kurfiřt jako král Jiří I.

Mocenský vzestup Francie v 17. století

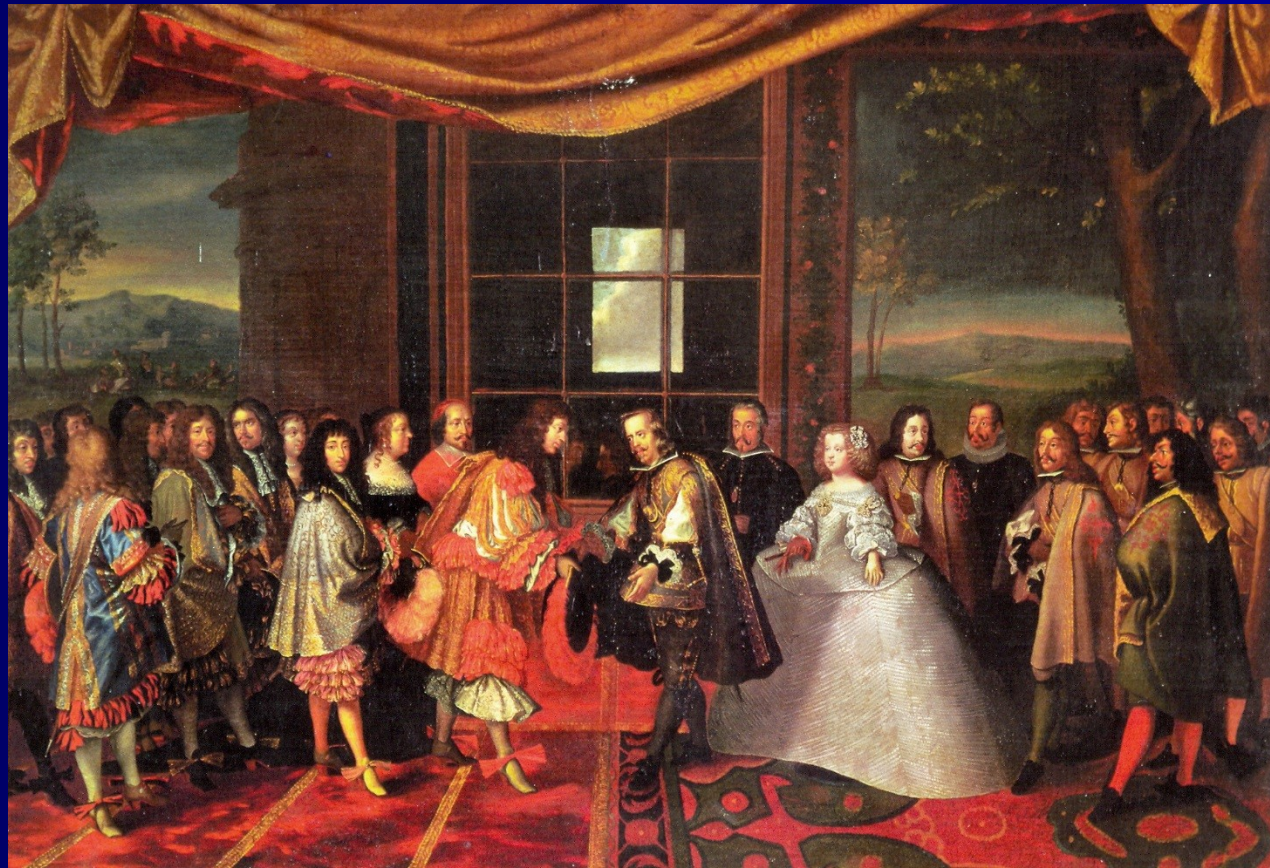
- Pokračující upevňování královské moci během vlády Ludvíka XIII., který těží ze státnického umění svého hlavního ministra kardinála Richelieu.
- Povstání francouzských protestantů (1625-1629) navzdory anglické pomoci poraženo a centrum jejich moci La Rochelle po obléhání kapitulovalo (1628) = ztráta území, většiny politických a vojenských privilegií, které zakotvoval Edikt z Nantes.
- Omezování moci vysoké šlechty = Richelieu tvrdě potlačil několik spiknutí namířených proti jeho osobě.
- Francie se snaží zabránit hegemonii Habsburků v Evropě a prolomit obklíčení svého území habsburskými državami = finanční a diplomatická podpora protestantů ve Třicetileté válce, od roku 1635 pak dochází k přímé francouzské vojenské intervenci.
- Podpora budování silného námořnictva a francouzské koloniální expanze v Severní Americe.
- Richelieuův chránělec Mazarin jako hlavní ministr nezletilého Ludvíka XIV. pokračuje v dosavadní vnitřní i zahraniční politice.
- Jeho vláda charakterizovaná centralizací královské moci a rostoucím daňovým zatížením obyvatelstva vyvolala v roce 1648 všeobecné povstání (Fronde), které s přestávkami probíhalo až do roku 1653 = vítězství Mazarina znamená další posílení královské moci.
- Od roku 1635 probíhající válka se Španělskem pokračuje i po konci Třicetileté války = výsledkem je zničení španělské vojenské moci v bitvách u Rocroi (1643), Lens (1648) a v bitvě na Dunách (1658) a ekonomické vyčerpání Španělska.
- Válka je ukončena Pyrenejským mírem (1659) = Francie na jihu získala Rousillon s Perpignanem (ustavení nové hranice), na severu provincii Artois, část Lucemburska a některá významná města a pevnosti ve Flandrech. Součástí smlouvy je také dohoda o sňatku mezi Ludvíkem XIV. a dcerou španělského krále Filipa IV. Marií Terezií.

Richelieu při obléhání La Rochelle

Uzavření Pyrenejského míru (1659)

Devoluční válka (1667-1668)

- Pro Francii je záminkou nezaplacení věna Marie Terezie Španělskem = po smrti krále Filipa IV. si Ludvík XIV. činí nárok na část španělských držav (zejména ve Španělském Nizozemí).
- Francie využívá probíhající války mezi Španělskem a Portugalskem a počítá s podporou ze strany Nizozemí a řady porýnských knížectví.
- Francie získala příslib neutrality ze strany rakouských Habsburků = tajná dohoda mezi Ludvíkem XIV. a Leopoldem I. o rozdělení španělského impéria po vymření španělských Habsburků.
- Válka vypukla v roce 1667 a Francie rychle dosáhla značných vojenských úspěchů (dobytí Franche-Comté a řady klíčových měst ve Španělském Nizozemí).
- Francouzské úspěchy vyvolávají obavy ze strany dalších evropských států = Španělsko v reakci ukončilo svůj konflikt s Portugalskem (1668) a Nizozemí svou námořní válku s Anglií (1667).
- Nizozemí vytvořilo třístrannou alianci s Anglií a Švédskem. Cílem aliance je přimět Španělsko vzdát se některých území ve prospěch Francie a současně limitovat francouzské územní zisky = (tajný protokol nicméně počítá s válkou proti Francii pokud neukončí své vojenské tažení).
- Mírová smlouva z Aix-en-Chapelle (1668) = Francie musí vrátit Franche-Comté a část dobytého území ve Flandrech, získává ale 12 významných měst a pevností u francouzských hranic (např. Lille).
- Jakkoliv to nebylo cílem nizozemské zahraniční politiky, zásah proti Francii vede k ukončení tradičního spojení obou zemí.

Francouzsko-nizozemská válka (1672-1678)

- Francie vytvořila alianci s Anglií, některými rýnskými státy (Kolín, Munster) a Švédskem namířenou proti Nizozemí.
- V roce 1672 Francie provedla překvapivý útok na území Nizozemí = dobytí Utrechtu a později Maastrichtu (1673).
- Nizozemí dokázalo invazi zastavit za pomoci zaplavení části svého území a na moři slaví úspěchy proti spojené anglicko-francouzské flotile.
- Vytváří se koalice proti Francii a jejím spojencům = Nizozemí, Svatá říše římská, Španělsko, Braniborsko-Prusko, Dánsko.
- Anglie v roce 1674 uzavírá separátní mír s Nizozemím a v roce 1677 dochází ke sňatku mezi dcerou králova bratra vévody z Yorku Marií a místodržícím Vilémem Oranžským. V roce 1678 Anglie vstoupila do války na straně Nizozemí.
- Převažující francouzské vojenské úspěchy na pevnině (proti císařským i holandským vojskům) a porážka nizozemsko-španělského loďstva u Palerma v roce 1676.
- Na severu souběžně probíhá nerozhodná válka mezi francouzským spojencem Švédskem a nizozemskými spojenci Braniborskem-Pruskem a Dánskem-Norskem (**Skånská válka, 1674-1679**).
- Mírová smlouva z Nijmegenu (1678) = Francie potvrdila postavení nejsilnějšího evropského státu a na Španělsku získalo Franche-Comté a část Španělského Nizozemí získalo také několik měst na území Svaté říše římské. Švédsko získává zpět téměř všechna ve válce ztracená území (1679). Naopak Nizozemí získává zpět Maastricht a vymohlo si snížení francouzských cel na dovoz jeho zboží.

Cesta k válce Velké aliance (Devítiletá válka, 1688-1697)

- Celková francouzská strategie v 80. letech je spíše defenzivní, když cílem Ludvíka XIV. a jeho ministrů je vybudovat fakticky neproniknutelnou hranici stráženu sítí mohutných pevností.
- Realizace této strategie nicméně vyžaduje získání řady s Francií sousedících území, zejména pak na území Svaté říše římské a v severní Itálii.
- Francie zřizuje tzv. Komory sjednocení, jejichž výstupem jsou legální ospravedlnění jednotlivých anexí = Francie postupně získala Alsasko s výjimkou Štrasburku.
- 1683-84 krátký konflikt mezi Španělskem a Francií je ukončen dvacetiletým příměřím z Řezna (1684), které potvrdilo dosavadní francouzské územní zisky (včetně Štrasburku a Lucemburku).
- 1685 Ludvík XIV. vydal Edikt z Fontainebleau = ukončení platnosti Ediktu z Nantes a následná emigrace části hugenotů z Francie. Výsledkem je růst protifrancouzských nálad v protestantských státech Evropy.
- 1688 revoluce v Anglii namířená proti vládě francouzského spojence Jakuba II. Stuarta a jeho rekatolizačním snahám. Novým panovníkem se v roce 1689 stává místodržící Spojených provincií Vilém Oranžský.
- Pokračující úspěchy císaře Leopolda a jeho spojenců ve válce proti Osmanské říši mu ke konci roku 1688 konečně umožňují nasadit císařskou armádu proti Francii.

Válka Velké aliance (Devítiletá válka, 1688-1697)

- Francie je v této válce fakticky osamocena s výjimkou jakobitských spojenců. V koalici proti ní stojí císař Leopold I a Svatá říše římská, Nizozemí, Anglie, Španělsko, Savojsko a Švédsko (do roku 1691).
- Navzdory tomu má Francie na pevnině vojenskou převahu - vítězství v bitvách u Fleurusu (1690) či Neerwindenu (1693), obsazení části Savojska a Katalánska.
- Ludvíkův spojenec Jakub II. je však definitivně poražen v Irsku (Boyne, 1690) a francouzská flotila utrpěla jednoznačnou námořní porážku v roce 1692 (anglicko-nizozemská převaha na moři). Francie následně ztrácí část svých kolonií.
- Ekonomické vyčerpání obou stran je nakonec nutí k jednání o míru, jejichž výsledkem byla mírová smlouva z Ryswicku (1697).
- V rámci mírového ujednání uznal Ludvík XIV. Viléma Oranžského za právoplatného vládcu Anglie, Skotska a Irska, vrátil Španělsku Katalánsko a některé pevnosti ve Flandrech, Říši některá města v Porýní a Lotrinsko jeho vladaři Leopoldu Josefovi. Nizozemí získalo výhodnější obchodní smlouvu s Francií. Na oplátku si Francie může podržet Alsasko (včetně Štrasburku) a získalo zpět ve válce ztracené kolonie.

Evropa v 18. století – hlavní trendy vývoje

- Vzestup moderních absolutistických států vyznačujících se centralizovanými byrokratickými aparáty, velkými stálými profesionálními armádami a dominancí panovníka nad šlechtou.
- V průběhu tohoto století dominuje mocenské politice pětice velmocí – Francie, Rakousko, Rusko, Prusko a Velká Británie (z nich jen ta poslední se tomuto státnímu uspořádání vyhnula).
- Mocenský úpadek hned několika významných velmocí 16. a 17. století – Španělsko, Holandsko, Švédsko, Osmanská říše.
- Vznik USA, naopak Polsko jako samostatný stát úplně zaniká a jeho území je rozděleno mezi Prusko, Rakousko a Rusko.
- Snahy, jakkoliv zatím ještě nesystematické, o dosažení mocenské rovnováhy na kontinentě. Utváření koalic proti státům usilujícím o dominanci v Evropě.

Fungování absolutistických států 18. století

- Panovnická moc se opírá o tři hlavní nástroje – silná stálá armáda, daně, byrokratický aparát.
- Nejdůležitějším z těchto nástrojů jsou silné stálé armády, které po dobu téměř celého 18. století učinily úspěšný odpor proti panovníkové moci téměř nemožným.
- V důsledku uskutečněných reforem zásadně narůstá síla armád jednotlivých velmocí i v době míru (například v případě Pruska došlo k nárůstu z počtu přibližně 18 tisíc mužů v druhé polovině 17. století na 83 tisíc vojáků v roce 1740).
- Udržování velkých stálých armád spotřebovávalo obrovské finanční zdroje a to i v době míru. Nepřetržitá potřeba dalších finančních zdrojů nutí státy provádět významné finanční a administrativní reformy, kterou jsou nicméně provázeny stále větší mírou zdanění královských poddaných. Výběr těchto daní je pak v případě potřeby vynucován prostřednictvím armády.
- Účinný chod vojenské mašinerie a efektivní výběr daní pak vyžadují vytvoření fungujícího centralizovaného administrativního aparátu, jenž poté rychle přebírá kontrolu nad všemi aspekty veřejného života absolutistických států.

Obecné charakteristiky tohoto období

- 1) Absolutismus tohoto období není ani zdaleka „absolutní“, totální či dokonce totalitní.
- Moc panovníka ani zdaleka neprostupuje všemi aspekty fungování společnosti a ve většině zemí není zcela potlačeno působení dalších aktérů představujících možnou opozici vůči panovníkové moci.
- 2) Války v 18. století mají omezený charakter.
- Trvají spíše kratší dobu, jsou méně destruktivní a ze strany jednotlivých států je větší snaha vyhnout se zbytečným civilním obětem.
- V roce 1758 kodifikoval švýcarský právník Emerich de Vattel pravidla vedení války, která jsou více restriktivní a obecně více respektovaná než tomu bylo například v 17. století.
- 3) Budování moderních absolutistických států jde ruku v ruce s uskutečňováním merkantilistických ekonomických politik. Hlavním důvodem zavádění těchto politik je pak snaha posílit vojenské kapacity jednotlivých států.

Válka o španělské dědictví (1700-1714)

- Ve válce jde o panovnické dědictví po vymření španělské větve Habsburků smrtí krále Karla II. – španělský trůn a další obrovské državy v Evropě a v zámoří. Na dědictví si činí nárok Francie a Rakousko.
- Francouzská diplomacie dosáhla, že Karel II. učinil svým nástupcem Filipa z Anjou (vnuka Ludvíka XIV.), jenž v roce 1701 dosedl na španělský trůn jako Filip V.
- Obavy ostatních zemí z šíření moci rodu Bourbonů a Francie v Evropě = Francie postupuje agresivně a přerušila obchod Anglie a Nizozemí se Španělskem. Současně Ludvík XIV. uznal v roce 1701 za právoplatného anglického panovníka syna vyhnaného katolického krále Jakuba II. – Jakuba Františka Stuarta žijícího v exilu ve Francii.
- Proti Francii a Španělsku se vytváří koalice zahrnující Rakousko, Anglii (od roku 1707 Velkou Británii), Nizozemí a většinu německých knížectví (kromě Bavorska a kolínského arcibiskupa na čele s braniborským kurfiřtem (od roku 1701 je pruským králem).
- Poměrně rychle se pak na stran této koalice přidávají i původní francouzští spojenci Savojsko a Portugalsko a část španělských stavů, jejichž členové se vyslovili pro Karla Habsburského (syna krále Leopolda I.).

Průběh války o španělské dědictví

- Po počátečních nerozhodných vojenských operacích se na straně spojenců začíná vojensky stále více angažovat Anglie a protifrancouzská koalice získává čím dál větší převahu.
- Katastrofální porážka francouzsko-bavorských sil v **Bitvě u Höchstädtu** (Blenheimu) v roce 1704 – ovládnutí Bavorska spojeneckými silami. Současně se ve stejném roce zmocnily britské síly Gibraltarů.
- Během dalších let ovládli spojenci Katalánsko, téměř celé Španělské Nizozemí a všechna španělská území v Itálii (francouzské porážky u Ramilies a Turína v roce 1706, další porážky u Oudenarde a Malplaquet v letech 1708 a 1709).
- Ve Velké Británii rostou obavy z úspěchů Habsburků a porušení evropské rovnováhy a nová vláda Toryů po roce 1710 zahajuje separátní jednání o míru s Francií.
- Vojenská porážka Habsburků ve Španělsku (1710) a odražení spojenecké habsburské invaze do Francie v bitvě u Denain (1712).

Ukončení války o španělské dědictví

- V roce 1713 je uzavřen mír v Utrechtu jako soubor bilaterálních mírových smluv Francie a Španělska s jednotlivými členy protibourbonské koalice (s výjimkou Rakouska).
- S podmínkou, že nedojde ke spojení francouzského a španělského trůnu zůstal španělským králem Filip V a naopak Francie a Španělsko uznaly nástup hannoverské dynastie v Británii i královský titul pruského krále.
- Francie Británii odstoupila v Severní Americe území kolem Hudsonova zálivu, Akadii či New Foundland.
- Španělsko souhlasilo s obsazením Gibraltaru a Menorky i s výhradním právem Británie na obchod s otroky.
- Savojsku připadla Sicílie.
- V roce 1714 došlo v Rastattu k uzavření míru mezi Francií a Rakouskem. Rakousko uznalo výsledky Utrechtského míru, avšak mohlo si podržet obsazená území v Itálii (Neapolsko, Milánsko a Sardinii). Vedle toho získalo Španělské Nizozemí a francouzské državy na pravém břehu Rýna (např. Freiburg).
- Sérii mírových smluv završila smlouva mezi Španělskem a Portugalskem z roku 1715.

Třetí (velká) severní válka (1700-1721)

- Propukla souběžně s válkou o španělské dědictví. Je namířena proti švédské hegemonii v severní Evropě.
- Proti Švédsku opírajícímu se o spojení s Anglií a Nizozemím se původně postavila koalice tvořená Polskem (v personální unii se Saskem), Dánskem a Ruskem.
- V průběhu války se k této koalici přidalo rovněž Prusko a později i Hannoverско, jehož vládce Jiří I se roku 1714 stal navíc anglickým králem.

Průběh (velké) severní války

- Protišvédská koalice plánovala zahájit válku ofenzivou na třech frontách, ovšem díky pomalému postupu jednotlivých států jsou spojenci zaskočeni rychlou reakcí mladého švédského krále Karla XII.
- Švédská armáda se vylodila u Kodaně, což společně s tlakem švédských spojenců (Anglie a Nizozemí) přimělo Dánsko k uzavření míru.
- Ruský car Petr I. zahájil ofenzivu v Ingnrii, avšak po katastrofální porážce v bitvě u Narvy je Rusko načas vyřazeno z války.
- Karel XII se situaci snaží využít k definitivní porážce saského kurfiřta a polského krále Augusta II.
- Porážka sasko-polské armády umožnila Karlu XII sesadit Augusta II. Z polského trůnu, na který je dosazen Stanislav Leszczyński (1704).
- Rusko se mezitím opět zapojuje do války = úspěšná invaze do Ingrie a založení dnešního Petrohradu.
- Další ruské snahy o ovládnutí Pobaltí jsou ale prozatím neúspěšné a porážka sasko-ruské armády donutila Augusta II. uzavřít v roce 1706 separátní mír se Švédskem. Rusko zůstává ve válce osamoceno.
- Švédská invaze do Ruska končí vojenskou katastrofou = plánované tažení na Moskvu se ukazuje jako nerealizovatelné a v roce 1709 je švédská armáda zničena v bitvě u Poltavy.
- Vytváří se nová protišvédská koalice (1709), jejíž vojenská převaha je nyní jednoznačná = návrat Augusta II. na polský trůn (1709), obsazení švédského Pobaltí Ruskem (1710).
- V dalších letech švédské neúspěchy pokračují – ztráta území v Německu, okupace Finska ruskou armádou. Po smrti Karla XII. (1718) Švédsko usiluje o mír.
- Mírové smlouvy s jednotlivými protivníky nakonec uzavřelo v letech 1719-1721.

Důsledky (velké) severní války

- Švédsko utrpělo obrovské územní, finanční i lidské ztráty a přestává být jednou z hlavních evropských mocností; je v této pozici nahrazeno Ruskem, které zažívá nezpochybnitelný velmocenský vzestup.
- Značné územní zisky Ruska na severu Evropy – Estonsko, Lotyšsko, Ingrie, většina Karelie. Rusko získává trvalý přístup k Baltskému moři = důležité pro jeho další ekonomický a mocenský vzestup.
- Rusko získává vliv na dění v Polsku, kde je August II. při dalším vládnutí závislý na ruské podpoře.
- Většina švédských držav v Německu je rozdělena mezi Hannoverско (Brémy), Dánsko (Šlešvicko) a Prusko (většina Pomořanska).
- Švédsko nicméně získalo zpět Finsko, menší část Pomořanska a dokázalo si udržet v minulých válkách získaná dánská území na jihu Švédska.

Válka o polské dědictví (1733-1738)

- Vypukla v souvislosti s nástupnictvím na polský trůn po smrti polského krále Augusta II.
- O nástupnictví se uchází jeho syn August III. podporovaný Ruskem a Rakouskem a Stanislav Lesczynski podporovaný Francií.
- Stanislava Lesczynského vojensky podpořili Francie, Španělsko a Sardinské království, proti nim stojí koalice Rakouska, Ruska, Pruska a Saska.
- Výsledky války: August III. je potvrzen na polském trůně, Stanislav Lesczynski je odškodněn vládou na Lotrinskem, které má po jeho smrti připadnout Francii. Dosavadní vévoda lotrinský a tchán rakouské korunní princezny Marie Terezie František Štěpán je odškodněn vládou v Toskánsku. Rakousko získalo Parmské vévodství a současně se vzdalo vlády v Neapolském království ve prospěch mladšího syna španělského krále.

Stagnace a počátek úpadku Osmanské říše v 17. století

- Řada slabých a neschopných sultánů v čele Osmanské říše v tomto období;
- Ekonomická stagnace a technologické zaostávání, vlivní aktéři (zejm. janičáři, konzervativní duchovní, provinční elity) brání snahám o reformy.
- Krátkodobé oživení osmanské moci ve druhé polovině 17. století za vlády sultána Mehmeda IV. – obsazení Kréty (1645-1669), opětovné nastolení kontroly nad Sedmihradskem a úspěchy ve válce s Polskem (1672-1676).
- Velká turecká válka (1683-1699) = nová turecká ofenzíva proti Rakousku vede k vytvoření nové Svaté aliance (1684), jejímiž členy jsou Svatá říše římská, Polsko-litevská unie, Benátky, Papež a od roku 1686 také Rusko.
- Série katastrofálních tureckých porážek (Viedeň v roce 1683, Moháč v roce 1687 a Zenta v roce 1697) přinutila Osmanskou říši k jednáním o míru.
- Karloviský mír (1699) = počátek velmocenského úpadku Osmanské říše, z něhož těží zejména Habsburská monarchie a Rusko.
- Značné turecké územní ztráty = Habsburkové získali kontrolu nad územím Maďarska, Chorvatska, Slovinska a Sedmihradska, Benátky získávají většinu Dalmácie a Peloponéský poloostrov a Polsko-litevská unie ztracené území na Ukrajině (Podolí). Rusko o rok později získává v separátním míru Azov.

Pokračující úpadek Osmanské říše v 18. století

- Osmanská říše získala ve válkách s Ruskem (1710-1711) a Benátkami (1714-1718) zpět Azov a Peloponéský poloostrov, ovšem ve válce s Rakouskem (1816-1818) ztratila severní část Srbska a Banát (Požarevacký mír, 1718).
- Snahy o reformy jsou jen zčásti úspěšné – ve válce z let 1735-1739 sice Osmanská říše zvítězila nad Rakouskem (opětovný zisk severního Srbska), ovšem současně utrpěla porážku od Ruska (Rusko získává Azov a tím i přístup k Černému moři).
- Nová válka s Ruskem v letech 1768-1774 znamená pro Osmanskou říši vojenskou katastrofu – zničení turecké flotily (1770) a série těžkých porážek na Balkáně.
- Turecko ztratilo ve prospěch Ruska jižní Ukrajinu, Kerč, Krym (ruský protektorát) a části předního Zakavkazka, ruské obchodní lodi mohou volně proplouvat úžinami Bospor a Dardanely a ruský car získal pozici ochránce ortodoxních křesťanů na území Osmanské říše.
- Válka s Ruskem a Habsburskou monarchií (1787-1792) = snaha Turecka získat zpět ztracená území skončila dalším neúspěchem. Osmanská říše uznala dřívější ruskou anexi Krymu a rusko-turecká hranice u Černého moře se posunula až k řece Dněstru.

Zničení turecké flotily v bitvě u ostrova Chios (1770)

Evropa před vypuknutím války o rakouské dědictví (1740)

Válka o rakouské dědictví (1740-1748)

- Vyvolala její smrt císaře Karla VI., posledního mužského potomka rodu rakouských Habsburků.
- Řada evropských států vidí příležitost k získání dosavadních habsburských držav v Evropě – nerespektování Pragmatické sankce (1713), která zaručuje nástupnictví císařovy dcery Marie Terezie na habsburský trůn.
- Konflikt se propojil se zámořským soupeřením mezi Velkou Británií na straně jedné a Francií a Španělskem (Válka o Jenkinsovo ucho, 1739-1748, Válka krále Jiřího, 1744-1748).
- Na straně jedné stojí Habsburská monarchie, Anglie, Nizozemí, Hanoversko, Sardinské království, Rusko a později Sasko X na straně druhé Prusko, Francie, Španělsko, Bavorsko, Švédsko, Janov, Neapolské království a zpočátku také Sasko.
- Boje probíhají ve velké části Evropy (Německo, území Habsburské monarchie, Itálie, Jakobitské povstání ve Skotsku, rusko-švédská hranice), na moři a v zámořských teritoriích (Severní Amerika, Indie).

Průběh války o rakouské dědictví

- Válka začala pruskou invazí (1740) a obsazením Slezska (1. slezská válka). Pruská armáda následně vpadla do Čech, kde současně operuje francouzsko-bavorská armáda. Bavorský vévoda Karel Albrecht je v tomto období zvolen českým králem (1741) a císařem Svaté říše římské (1742).
- Švédsko napadlo z podnětu Francie Rusko, aby získalo zpět ztracená území a zabránilo Rusku zapojit se do války po boku Rakouska.
- Po pruském vítězství u Chotusic (1742) uzavřela Marie Terezie s pruským králem Fridrichem II. Velikým mír, jímž se ve prospěch Pruska vzdala Kladska a většiny Slezska.
- Díky tomu se Rakousko může soustředit na boj proti dalším protivníkům = vypuzení francouzsko-bavorských jednotek z Čech a následné obsazení samotného Bavorska.
- Velká Británie se na počátku konfliktu soustředila na vedení války na moři a v zámoří a finanční podporu kontinentálních spojenců. Obavy o osud Hanoverska ale na konci roku 1742 vedou k přímému nasazení britských vojenských jednotek.
- Vojenské úspěchy armád podporujících Pragmatickou sankci přiměly Prusko v roce 1744 (2. slezská válka, 1744-1745). Prusko opětovně dokázalo porazit Rakousko.
- Francie v těchto letech slaví vojenské úspěchy proti Rakousku a jeho spojencům, zejména po stažení části britských vojsk zpět do Anglie k potlačení Jakobitského povstání.
- Vyčerpání bojujících stran je vede k jednáním o míru = mír z Aix-la-Chapelle (1748).

Důsledky války o rakouské dědictví

- Prusko se díky vojenským vítězstvím nad Rakouskem a získáním bohatého Slezska zařadilo evropské velmoci.
- Rakousko si navzdory porážce od Pruska udrželo postavení velmoci, plány na odtržení většiny habsburských držav neuspěly a Marie Terezie si podržela vládu nad naprostou většinou habsburských držav (s výjimkou Slezska, Kladska a Parmského vévodství v Itálii).
- Francie získala zpět ve válce ztracené kolonie, ale nezaznamenala žádné výraznější územní zisky = značné rozčarování.
- Španělsko získalo Parmské vévodství.
- Ve Velké Británii jsou výsledky války hodnoceny rozpačitě = pocit , že VB bojuje primárně za zájmy Hannovera; zámořské soupeření s Francií nemělo jasného vítěze.

Sedmiletá válka (1756-1763)

- Přetrvávající velmocenský antagonismus = VB soupeří s Francií a Španělskem a snaží se zabránit Francii či jinému státu v získání dominance na evropském kontinentu, zatímco Rakousko s Pruskem soupeří o vedení Svaté říše římské a o Slezsko.
- **„Diplomatická revoluce“** (1756) = „obrácení“ dlouholetých aliancí v Evropě, zánik dosavadních aliancí (anglicko-rakouská aliance, francouzsko-pruská aliance) a vytvoření aliancí mezi dosavadními protivníky (Rakousko-Francie, VB-Prusko).
- Vypuknutí války předchází střety mezi Francií a Velkou Británií v koloniích (od roku 1754)
- V roce 1756 dochází k vypuknutí války = Prusko je podporované Velkou Británií, proti nim stojí koalice Rakouska, Ruska, Francie, Švédska, Saska a později také Španělska.

Průběh sedmileté války

- 1756: Francie podnikla úspěšnou invazi na VB kontrolovaný ostrov Menorca, zatímco Prusko předešlo protivníky a uskutečnilo útok na Sasko a následně podniklo invazi do Čech.
- Pruská vítězství u Lovosic (1756) a Prahy (1757) jsou vyvážena rakouským vítězstvím v bitvě u Kolína (1757).
- Pruský král Fridrich II. doufal, že rychlou porážkou Rakouska odradí Rusko od vstupu do války, což se nezdařilo.
- 1758: Prusko je zatlačeno do defenzívy, navzdory vojenským vítězstvím Pruska (Leuthen, 1757, Zorndorf, 1758) se začíná projevovat početní převaha spojenců).
- Během let 1759-1760 se vojenská situace Pruska zhoršuje a na konci roku 1761 se stala kritickou.
- Pruskou pozici zachránilo vystoupení Pruska z protipruské aliance. Prusko následně dokázalo opětovně porazit rakouská i francouzská vojska.
- VB v zámoří ovládla během let 1758-60 francouzskou Kanadu a zvítězila rovněž v Indii.
- Francouzská námořní porážka v roce 1759 zmařila francouzské plány na invazi do VB.
- V roce 1762 se VB zmocnila Havany a Manily = finanční katastrofa pro Španělsko.

Důsledky sedmileté války

- Mírové smlouvy (1763) nastolily předválečný status quo ve střední Evropě. Nedošlo k územním změnám = Prusko si udrželo Slezsko a Kladsko.
- Rusko, Prusko a Rakousko opět potvrdily své postavení velmocí.
- Velká Británie z války vyšla jako klíčová námořní a koloniální velmoc. Získala většinu francouzských zámořských držav (Kanada, v dnešních USA pak území mezi řekou Mississippi a Apalačskými horami a některé ostrovy v Karibiku – Grenada, St. Vincent, Tobago) a od Španělska získala Floridu. Získala také dominantní postavení v Indii.
- Francie získala zpět část svých území v Karibiku (Guadelupe, Martinique, Saint Lucia) a své obchodní stanice v Indii. Ztrácí ale všechny zbývající zámořské državy v Severní Americe. V Indii se zavázala uznat britské klientské státy a britské dominantní postavení v Bengálsku.
- Velké finanční vyčerpání Francie, jejíž flotila byla ochromena. Ztráta francouzského vlivu v Polsku.
- Španělsku jsou vráceny zpět Havana a Manila a mohlo si podržet část dřívější francouzské Louisiany (západně od řeky Mississippi). Vzdalo se ale Floridy ve prospěch Velké Británie.
- Výsledky války povedou k ukončení dosavadního systému aliancí v Evropě. Britské snahy o jeho obnovení neuspěly.

Zánik Polska

- V Polsku proces centralizace moci neuspěl, skutečnou moc má v rukou mocná šlechta, jejíž členové jsou však rozdělení do různých soupeřících frakcí (často sloužím zájmům cizích velmocí). Fungování státu je paralyzováno šlechtickým uplatňováním práva veta (liberum veto) na jednotlivých Sejmech.
- Polsko je vyčerpáno nepřetržitými válkami se sousedními státy (Rusko, Turecko, Švédsko, Braniborsko) a několika domácími povstáními.
- Územní ztráty v průběhu 17. století – Prusko získalo samostatnost, vzbouřený kozácký stát na Ukrajině se ocitl pod kontrolou Ruska.
- Zahraniční velmoci ovlivňují volby panovníků = ve volbách v roce 1697 je odmítnuto nástupnictví syna dosavadního krále Jana Sobieského a o trůn soupeří Francois Bourbon, princ Conti (finančně podporovaný Francií) a saský vévoda August II. (finančně podporovaný Ruskem a Rakouskem), který nakonec získá polskou korunu.
- August II. nedokázal posílit královskou moc, ani prosadit jiné potřebné reformy. Neúspěšná účast ve Velké severní válce = ztráta polské koruny ve prospěch Stanislava Leszczyńskiego. Po švédské porážce u Poltavy se August II. vrací na polský trůn, avšak jeho další vláda je závislá na ruské podpoře.
- Jeho syn August III. je rovněž závislý na zahraniční pomoci = trůn získal ve válce proti Stanislavu Leszczyńskému jen díky intervenci ruské armády (Válka o polské dědictví, 1733-38).
- Zvolení Stanislava Poniatowského polským králem ruský vliv dále posílilo.
- Povstání proti Poniatowskému vládě a ruskému vlivu (1768-1772) = potlačeno s ruskou pomocí. Rusko v tomto období válčí s Osmanskou říší a Rakousko se bojí velkých ruských zisků. Hrozba války mezi oběma státy je odvrácena dohodou o rozdělení části Polska mezi tyto dva státy a Prusko.
- **První dělení Polska (1772)** = Polsko přišlo o 30% území, na němž žila přibližně třetina populace. Rusko získalo území v dnešním Bělorusku (Minsk, Vitebsk), Prusko dostal části Pomořanska a Malopolska a Rakousko oblast kolem Krakova a Podkarpatskou Rus.
- **Druhé dělení Polska (1793)** = pokus Polska o reformy vedoucí k nastolení konstituční monarchie vyvolal nesouhlas části šlechty a Ruska, které Polsko považuje za svůj protektorát. Vojenský zásah ruské armády na straně proruské frakce. Prusko situaci využilo k novému dělení Polska, tentokrát bez účasti Rakouska. Rusko získalo asi 200 tisíc km² na Ukrajině, zatímco Prusko získalo Toruň, Gdaňsk či Poznaňsko.
- **Třetí dělení Polska (1795)** = pokoření z druhého dělení vedlo v roce 1794 k novému povstání povzbuzenému vývojem ve Francii. Povstání je ale potlačeno rusko-pruskými vojsky. Následuje zánik Polska jako samostatného státu a rozdělení zbývajících území mezi Rusko (Krakov, Lublin), Prusko (Varšava) a Rusko (zbývajících část Litvy).
-

Válka o americkou nezávislost (1775-1783)

- Důvodem byla rostoucí nespokojenost obyvatel 13 severoamerických kolonií s britskou vládou, zejména pak s její snahou získat finanční prostředky prostřednictvím zdanění obyvatel kolonií, kteří přitom nemají zastoupení v britském parlamentu.
- 1774: „Bostonské pití čaje“, svolání „prvního kontinentálního kongresu“ do Filadelfie. Kongres se usnesl na zahájení bojkotu britského zboží od konce roku 1774.
- V roce 1775 propukly první vojenské střety mezi kolonisty a britskou armádou v Massachusetts. Britové reagují dobytím Bostonu, z něž se ale na jaře 1776 musí stáhnout.
- Od května 1775 jedná ve Filadelfii „druhý kontinentální Kongres“. Kongres schválil vybudování kontinentální armády a o rok později vyhlásil v červenci 1776 Deklaraci nezávislosti.
- Během vojenských operací v letech 1776-77 zaznamenaly britské jednotky řadu úspěchů (včetně obsazení New Yorku a Filadelfie), nicméně nedokázali povstání potlačit.
- Těžká britská porážka u Saratogy (1777).
- Některé evropské státy podporují vzbouřené kolonie. Francie vstoupila do války proti VB v roce 1778, Španělsko v roce 1779 a Holandsko v roce 1780.
- Vojenská intervence Francie na straně kolonistů přiměla britské vojska přejít do obrany. Britské tažení v jižních koloniích nakonec skončilo neúspěchem. V roce 1781 je pak díky francouzské námořní pomoci britské vojsko obklíčeno u Yorktownu – kapitulace britských jednotek.
- Na moři dokázali evropští protivníci VB obsadit některé britské državy v Karibiku, ale celkově jsou neúspěšní. Španělská flotila byla poražena v roce 1780 a francouzská flotila v roce 1782.

Důsledky války o americkou nezávislost

- Vznik USA, které od VB v mírové smlouvě získali také veškeré území mezi Apalačskými horami a řekou Mississippi na jih od Velkých jezer.
- VB si dokázala uchovat postavení nejvýznamnější námořní velmoci.
- Španělsku je vrácena Florida a ostrov Menorca ve Středozemním moři.
- Francie zaznamenala jen malé územní zisky (získala zpět Tobago a Senegal), ovšem válka znamenala obrovskou zátěž pro francouzskou státní pokladnu. Obrovské zadlužení a neúspěšné snahy o jeho snížení se stanou jednou z příčin vypuknutí revoluce ve Francii na konci 80. let 18. století.
- Pro Holandsko znamenala válka ekonomickou a vojenskou katastrofu.

První koaliční válka (1792-1797) – 1. část

- Na jedné straně bojovala **Francie**, **Batávská republika** (od 1795), **Španělsko** (od 1796) a francouzské satelitní státy.
- Protifrancouzská koalice byla tvořena následujícími státy – **Rakousko**, **Prusko** (do 1795), **Velká Británie**, **Nizozemí** (do 1795), **Sardinie**, **Neapolsko** a další italské státy, státy na území Svaté říše římské, **Španělsko** (do roku 1796), **Portugalsko**, francouzští royalisté.
- Radikálové ve Francii se obávají zahraniční intervence (Pilsnická deklarace) a současně vidí vhodnou příležitost pro vývoz revoluce.
- Roku 1792 vyhlásila Francie preventivní válku Rakousku a neúspěšně se pokusila o invazi do rakouského Nizozemí. V roce 1793 Francie vyhlásila válku Velké Británii a Nizozemí.
- Spojenecká invaze do Francie = radikalizace situace ve Francii (svržení a uvěznění krále v srpnu 1792).
- Zastavení spojenecké invaze v září 1792 u Valmy, o den později je vyhlášena republika, v jejímž čele stojí Konvent.
- Počáteční dominance Girondistů, reprezentujících spíše zájmy obchodníků a průmyslníků. Postupně ale čím dál více získávají mocenskou převahu radikální Jakobíni, kteří mají silnou podporu mezi obyvateli Paříže.
- Francie vede ofenzívu na několika frontách, podařilo se jí obsadit Belgii, Savojsko a proniknout do Německa, ale s rostoucí silou protifrancouzské koalice zaznamenává některé neúspěchy. (porážka v Belgii, obsazení Toulonu).
- Rostoucí pocit ohrožení a špatná ekonomická situace posilují radikalismus Jakobínů = nastolení diktatury vedené Výborem pro veřejné blaho (září 1793-říjen 1794), který v zemi nastolil vlnu revolučního teroru.
- Během roku 1794 Francie dosáhla nad spojenci několika vítězství = opětovné ovládnutí Belgie a zisk levého břehu Rýna.
- Svržení Jakobínů a poprava jejich vůdců (červenec 1794), v roce 1795 přijata nová ústava, která zachovala republiku, ale současně omezila občanská práva. Moc je zákonodárným shromážděním předána pětičlennému direktoriu.
- Francouzská republika pokračuje ve své expanzionistické politice.

První koaliční válka (1792-1797) – 2. část

- V roce 1795 vstoupila francouzská armáda do Nizozemí, kde vypuklo profrancouzské povstání = vyhlášení Batavské republiky.
- Neúspěchy koaličních sil vedly Prusko k uzavření míru s Francií.
- Po úspěšné francouzské invazi do Katalánska uzavřelo mír s Francií rovněž Španělsko.
- Vzestup Napoleona Bonaparta = poprvé se vyznamenal při osvobození Toulonu v roce 1793 a v roce 1795 sehrál klíčovou roli při potlačení royalistického povstání v Paříži. O pět měsíců později byl pověřen velením francouzské invazní armády do Itálie.
- Postup francouzských sil do Německa v roce 1796 byl zastaven rakouskými silami, avšak Napoleon Bonaparte dosáhl během invaze do Itálie série vítězství (Lodi, Arcoli) a obsadil velkou část severní Itálie, včetně Milána. Na obsazených územích se Francouzi zmocnili obrovské kořisti = zlepšení ekonomické situace ve Francii.
- Během roku 1796 se vláda Direktorata definitivně potlačila povstání ve Vendée (odhadem 170 tisíc mrtvých).
- Úspěchy Francie pokračovaly i v roce 1797. Napoleon porazil Rakušany v bitvách u Rivoli a Tagliamenta a donutil ke kapitulaci silnou rakouskou posádku v Mantově. Francouzská vojska se ocitla přibližně jen 120 km od Vídně, a tak je Rakousko nuceno usilovat o uzavření míru.
- **Mírová smlouva z Campo Formio** (1797) = Rakousko se vzdalo Belgie a svých držav v severní Itálie, oblast na levém břehu řeky Rýna ke postoupena Francií. Rakousko jako odškodné získává Istrii a část Benátska.

Druhá koaliční válka (1799-1802) a mírové smlouvy z let 1801-1802

- Proti Francii nyní stojí vedle **Velké Británie** také koalice **Rakouska** a **Ruska**.
- K válce přispěla teritoriální nenasytnost Francie, která se v tomto období podpořila revolucionáře ve Švýcarsku (1798-1799) a Neapoli (1799), kde byly nastoleny Francií podporované a fakticky kontrolované republiky. Při výpravě do Egypta (1798-1799) se Napoleon také zmocnil Malty, což pobouřilo ruského cara.
- Současně se zdálo, že Napoleonovo angažmá v Egyptě nabízí příležitost pro úder směřující k zatlačení Francie.
- Pod vedením Suvorova pronikla rusko-rakouská armáda do severní Itálie. Současně rakouská armáda zahájila vojenskou kampaň proti Francii v oblasti Porýní.
- Spojenci zaznamenali řadu úspěchů, ale spory mezi Ruskem a Rakouskem o dělení území v Itálii znamenají konec aliance a odchod ruských jednotek z Itálie.
- Návrat Napoleona z Egypta = se svými spojenci uskutečnil v listopadu 1799 převrat na jehož základě je jmenován prvním konzulem (v roce 1802 zvolen doživotním konzulem).
- Porážka rakouské armády u Marenga (1800) a Hohenlindenu (1800). Rakousko je donuceno uzavřít s Francií **mír v Lunéville**. Francie kontroluje levý břeh Rýna a území v Itálii (Toskánsko), je uznána nezávislost francouzských klientských republik (Batavská republika, Helvétská republika, Cisalpinská republika a Ligurská republika).
- Velká Británie je nyní osamocena a o rok později uzavřela s Francií **mír v Amiens** (1802). Vrací jí Francii a jejím spojencům všechny zabrané zámořské državy s výjimkou Cejlonu a Trinidadu. Je obnovena nezávislost Malty a Francie se zřekla nároku na Egypt.

Cesta ke třetí koaliční válce (1803-1805)

- Podmínky z míru v Amiens nejsou dodržovány.
- Ještě v roce 1802 Francie fakticky anektovala Cisalpinskou republiku = vytvoření vazalské Italské republiky na čele s Napoleonem jako prezidentem.
- Francouzské jednotky jsou vyslány k potlačení nepokojů do Helvétské republiky (říjen 1802) a Napoleon také využil uvolnění britské námořní blokády k vyslání vojenské expedice na Haiti.
- V reakci na tento vývoj odmítá Velká Británie demobilizovat a evakuovat Maltu. V reakci na to hrozí Napoleon novou okupací Egypta a začíná se připravovat na vojenskou invazi do Velké Británie.
- V květnu 1803 vyhlásila Velká Británie Napoleonovi novou válku.
- Únos a poprava člena francouzské královské rodiny vévody d'Enghien (březen 1804) na základě vykonstruovaných obvinění = obavy evropských monarchií z možného obnovení revolučního teroru.
- Vytvoření III. koalice namířené proti Napoleonovi v letech 1804-1805 = **Velká Británie, Rakousko, Rusko, Švédsko a Neapol**. Proti nim stojí Napoleonova **Francie** a její klientské republiky, dále **Španělsko, Bavorsko** a některé další německé státy.

Třetí (1805) a Čtvrtá (1806-1807) koaliční válka

- Napoleon chce předejít chystanému spojení rakouské a ruské armády. Odkládá plány na invazi do Velké Británie a přes Německo zahajuje útok na Rakousko.
- Obklíčení a zajištění rakouské armády u Ulmu (říjen 1805), francouzská okupace Vídně a porážka spojené rakousko-ruské armády u Slavkova (prosinec 1805).
- Současně ale na moři získala Velká Británie neomezenou nadvládu zničením francouzsko-španělské flotily v bitvě u Trafalgaru (říjen 1805).
- Rakousko je donuceno uzavřít s Napoleonem mír v Bratislavě. Velká Británie i Rusko však nadále pokračují ve válce.
- Napoleonovo rostoucí zasahování do německých záležitostí, jež vyvrcholilo vytvořením Rýnského spolku a novými nevýhodnějšími podmínkami smlouvy s Francií přivedlo do protifrancouzské koalice v roce 1806 **Prusko**.
- Prusko nicméně vstoupilo do konfliktu ukvapeně = francouzské armády jsou blízko hranic Pruska, zatímco ruská armáda ještě nabírá síly po porážce v předchozím roce.
- Napoleon zničil pruskou armádu v dvojbitvě u Jeny a Auerstadtu a obsadil Berlín. Ruské síly jsou definitivně poraženy v polovině června 1807 u Friedlandu.
- **Mír v Tylži** (červenec 1807) = mírová smlouva mezi Francií a Ruskem.

Výsledky třetí a čtvrté koaliční války

- Dočasná dominance Francie na evropském kontinentu.
- Rakousko je oslabeno a mírem v Bratislavě ztratilo Benátsko a Tyrolsko.
- Prusko načas přestává být velmocí = ztratilo zábor v Polsku, všechna území západně od Labe (přibližně polovina celkového území) a musí platit velkou finanční náhradu
- Napoleon výrazně mění státoprávní poměry ve střední Evropě = vytvoření Rýnského spolku a tří francouzských vazalských států = Vestfálského království, Varšavského knížectví a Svobodného města Gdaňsk.
- Rusko uznalo nové státoprávní poměry ve střední Evropě a zavázalo se vyhlásit válku Velké Británii, pokud neustane ve válce proti Francii (1807-1812). V následné válce se Švédskem (1808-1809) pak získalo Finsko.
- Velká Británie získala naprostou dominanci na moři = definitivní odvrácení hrozby francouzské invaze. Zmocnila se řady zámořských území Francie a jejích spojenců a nadále pokračuje ve válce proti Francii.

Rýnský spolek (1806-1813) a zánik Svaté říše římské (1806)

- **Rýnský spolek** = vytvořen v červenci 1806 z Napoleonova popudu jako konfederace 16 německých států pod francouzským protektorátem.
- Po porážce Pruska se k němu připojilo další státy = celkem 36 států v roce 1808 z toho čtyři království.
- Primárně jde o vojenskou alianci pod francouzskou dominancí. Členové se zavázali k vzájemné obraně, musí udržovat velké vojenské síly a poskytnout je v případě potřeby k dispozici Francii.
- Vznikem spolku vyvrcholila agonie Svaté říše římské = v srpnu 1806 se rakouský panovník František I. vzdal titulu jejího císaře a říši prohlásil za rozpuštěnou.
- Spolek byl rozpuštěn po Napoleonově porážce v bitvě u Lipska (1813).

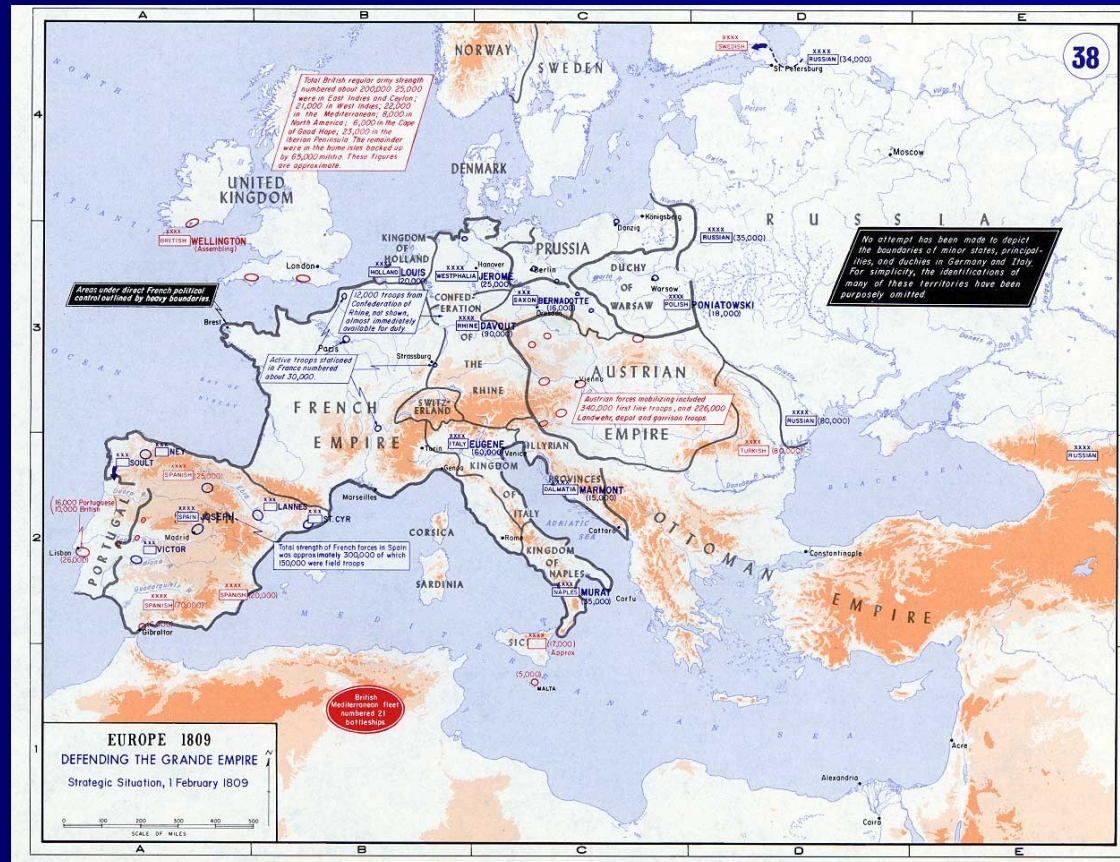
Kontinentální blokáda (1806-1814)

- V reakci na vojenské neúspěchy v boji s britským námořnictvem a britskou blokádu námořní blokádu pobřeží Francie a jejích spojenců vyhlásil napoleon tzv. Berlínským dekretem z listopadu 1806 kontinentální blokádu Velké Británie.
- Zákaz obchodování s Velkou Británií = má být znemožněn dovoz zboží z Británie a či zboží, jehož dovoz zajišťovaly britské lodě.
- Cílem je přivodit ekonomický kolaps Velké Británie, přimět ji přinutit vrátit zabrané kolonie a přerušit její finanční podporu protinapolenských koalic.
- V neposlední řadě má být také zajištěna ekonomická dominance Francie na evropském kontinentě.
- Blokáda poškodila britský obchod, avšak nezlomila britskou ekonomiku. Současně přináší značné finanční ztráty kontinentálním zemím = řada z nich její uplatňování porušuje (Portugalsko, Španělsko, Nizozemí, Švédsko a od roku 1810 i Rusko).

Válka na Pyrenejském poloostrově (1807-1809)

- Španělsko a Portugalsko nechtějí dodržovat Napoleonovu kontinentální blokádu proti Velké Británii.
- V roce 1807 provedla Francie invazi do Portugalska (na základě dohody se Španělskem) a o rok později (1808) pod záminkou ochrany pobřeží se cílem francouzského útoku stalo i Španělsko.
- Svržení Bourbonů a nastolení loutkového režimu Napoleonova bratra Josefa Bonaparteho, jenž je jmenovaný novým španělským králem.
- Proti francouzským vojskům vypuká povstání – porážka u Baylenu. Povstalci jsou podpořeni Velkou Británií.
- Napoleon musí uskutečnit novou invazi do Španělska – získá kontrolu nad zemí, avšak úplná pacifikace země se nedaří.
- Velká Británie se uchytila v Portugalsku a pod vedením vévody z Wellingtonu odráží všechny opětovné francouzské pokusy o dobytí Lisabonu.
- Britské síly v Portugalsku a guerilly ve Španělsku vážou významnou část Napoleonových sil na oblast Pyrenejského poloostrova.

Strategická situace v Evropě na počátku roku 1809

Nová válka s Rakouskem (1809)

- Napoleonovy problémy ve Španělsku podnítily národněosvobozené hnutí proti Francii i v dalších zemích.
- Snaha Rakouska, jež od porážky z roku 1805 opětovně vybudovalo svou armádu, o využití situace.
- Některé rakouské úspěchy – porážka Napoleonova vojska v bitvě u Aspernu.
- Napoleon však nakonec dokázal zasadit Rakousku rozhodující porážku v bitvě u Wagramu.
- **Mírová smlouva ze Schonbrunnu** přinesla Rakousku těžké územní ztráty. Rakousko přišlo o svůj zábor získaný během třetího dělení Polska, muselo se vzdát Salcburska, Terstu a části dnešního Chorvatska.
- Musí se také připojit ke kontinentální blokádě a zaplatit Francii velké finanční kontribuce.
- Podřízenost Rakouska Francii je podtržena sňatkem císařovy dcery Marie Luisy s Napoleonem
- Rakousko se načas stává mocností druhého řádu.

Evropa pod francouzskou dominancí v roce 1812

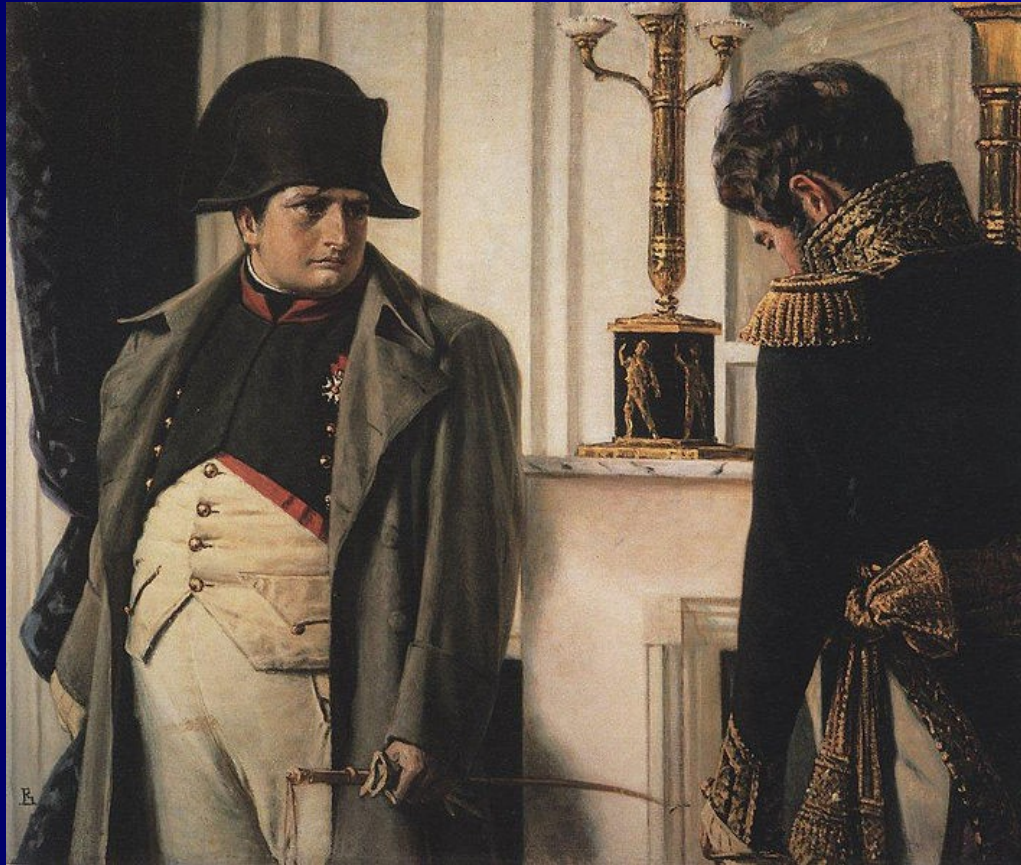
Napoleonovo tažení do Ruska (1812)

- Rusko je znepokojeno Napoleonovými plány ve střední a východní Evropě.
- Nelibě nese přičlenění rakouského záboru získaného při 3. dělení Polska k Varšavskému knížectví fakticky podřízenému Francii = obává se ztráty území získaných na Polsku, a také toho, že knížectví může Francii sloužit jako nástupní prostor k invazi do Ruska.
- Kontinentální blokáda zavedená Napoleonem proti Velké Británii těžce dopadala na ruskou ekonomiku závislou na vývozu nerostných surovin a dovozu průmyslových výrobků.
- V roce 1810 Rusko opět povolilo dovoz britského zboží, čímž fakticky zahájilo celní válku s Francií.
- Zhoršení vztahů mezi oběma zeměmi vede na obou stranách k přípravám na možnou válku – ruský generální štáb v roce 1811 připravil plán útočné války proti Varšavskému knížectví, zatímco Napoleon obsadil Přední Pomořany a postupně soustřeďoval síly na pravém břehu Labe.

Průběh Napoleonova tažení do Ruska

- 24. června 1812 zahájila Napoleonova „velká armáda“ (Grande Armée) o síle odhadované historiky na přibližně 600 tisíc mužů invazi do Ruska.
- Početně slabší ruská armáda (Barclay de Tolly) před Napoleonem ustupuje do nitra země. Ruské síly realizují taktiku „spálené země“.
- Napoleonem dokáže při svém postupu a za velkých ztrát zabránit ruským silám zaujmout dobrou obrannou pozici, ale nedaří se mu ruské síly zničit.
- Po bitvě u Smolenska je Barclay de Tolly nahrazen ve velení ruské armády Kutuzovem, jenž však fakticky pokračuje v realizaci strategie svého předchůdce.
- V krvavé bitvě u Borodina dne 7 září 1812 Napoleon sice zvítězil a následně ovládl Moskvu, avšak ani nyní nezničil ruskou armádu.
- Přes Napoleonovo očekávání car Alexandr ani po pádu metropole neřádá o mír. Moskva byla před Napoleonovou armádou evakuována a velký požár po jejím obsazení zničil většinu zbývajících zásob jídla.
- Napoleon se v polovině října rozhoduje stáhnout z Ruska. Francouzská armáda je po bitvě u Malojarslavce donucena se vracet stejnou zpustošenou oblastí, kterou prošla při invazi – nepřetržité ruské partyzánské útoky.
- Zničení zbytků francouzských sil při ústupu – celkové ztráty Napoleonových vojsk jsou odhadovány na 400 tisíc mrtvých (dalších 100 tisíc mužů bylo zajato).

„Mír za každou cenu“

Pátá koaliční válka (1813-1814)

- Proti Napoleonovi se formuje nová velká koalice, do níž se vedle **Velké Británie, Ruska, Švédska, Španělska, Pruska** a řady dalších německých států nakonec zapojilo taktéž **Rakousko**.
- Navzdory katastrofě v Rusku dokázal Napoleon obnovit francouzské síly (na všech bojištích má Francie, se svými spojenci, téměř 900 tisíc mužů) a proti svým nepřítelům zaznamenal některé počáteční úspěchy (vítězství u Drážďan).
- Navzdory tomu odhodlání spojenců zbavit se hrozby představované Napoleonem jen vzrostlo – ve smlouvě z Teplic (září 1813) se spojenci zavázali, že neuzavřou s Napoleonem separátní mír a také stanovily své vojenské cíle.
- Požadují obnovu Rakouska a Pruska v hranicích z roku 1805, zrušení vazalských států na německém území a návrat původních panovnických rodů k moci v Portugalsku a ve Španělsku.
- Vítězství spojeneckých sil v „bitvě národů“ u Lipska (říjen 1813) zlomilo Napoleonovu moc v Německu (zánik Rýnského spolku v listopadu 1813) a přinutilo jej ustoupit do Francie. Spojenecká vojska jej tam následují.
- Mezitím v průběhu let 1812-1813 dokázal britský velitel vévoda z Wellingtonu zlomit francouzskou vojenskou moc ve Španělsku a proniknout přes Pyreneje do jižní Francie.
- Koncem března 1814 byla spojenci obsazena Paříž a Napoleon se vzdal trůnu ve prospěch svého syna (jeho nároky však nejsou spojenci uznány).
- V květnu 1814 je s Francií uzavřen v Paříži mír. Na francouzský trůn se vrací Bourboni (Ludvík XVIII.), hranice Francie se vrací ke stavu z roku 1792 a všechny předchozí mírové smlouvy byly prohlášeny za neplatné. Francie však nemusí platit válečné kontribuce a získala zpět většinu kolonií. Napoleon je internován na ostrově Elba.

Napoleonův návrat k moci a jeho definitivní porážka (1815)

- Útěk Napoleona z Elby a jeho návrat do Francie.
- Využívá nespokojenosti Francouzů s územními ztrátami Francie a návrat staré šlechty a Bourbonů k moci.
- V reakci na zprávy o jeho návratu je vytvořena nová protinapoleonská koalice (v čele **Velká Británie, Rusko, Prusko a Rakousko**). Spojenci shromažďují své armády na připravovanou invazi do Francie.
- Napoleon se je snaží předejít a zničit jádro jednotlivých armád před jejich spojením – invaze do Belgie.
- Definitivní porážka Napoleona z rukou spojeneckých sil v bitvě u Waterloo (červen 1815).
- Rakouské vítězství nad Napoleonovým švagrem a neapolským králem Muratem.
- Napoleonova rezignace v červnu 1815 a vzdání se do rukou Britů – po zbytek života je internován na Svaté Heleně.